

Nr. 15.
An. X.
1886.

Gherl'a
1/13
Aug.

MICUȚUL FAMILIEI

DIUARIU BELETRISTICU SI ENCICLOPEDICU — LITERARIU.

SALUTARE VREMI TRECUTE . . .

Salutare vremi trecute — de isbandi si de marie!
Cându de-unu doru condusi parintii, si de-unu gându si de-o sémtrie
Se 'ntreceau cu micu cu mare pre-a vertutilor carari ; —
Pentru limba, tiéra, lege 'si dău veseli aloru sănge,
Nece unulu nu-avea inse anima si ochi de-a plângé, —
Erău tari in suferintie, si cumpliti in resbunari ;

Resboiti cu lumea 'ntréga ne-au lasatu de moscenire
Tiér'a cea mai mandra 'n lume, fala, nume si marire ; —
Si-astadi noi, venitorimea, tóte le perdemu pre rendu, ; —
Ne mândrimu cu aloru fapte si esempe de vîrtute,
Le admiramu la tota pasiulu vitezigile facute, —
Cum sciáu morí stramosii pentru tiéra — suridiéndu !

Si adi tiér'a-i in ruina, plânsa si fora potere, —
Si in sufletele nôstre nu-i neci doru, nece dorere,
Se-a stinsu dulcea 'nsufletire, animi si suflete mici
Trecemu viéti'a 'n neintiegeri, lingusiri si nepasare,
Incuragiamu strainii, grabimur dilele amare, —
Reulu cresce fora stavili, si perirea e aici.

Salutare vremuri sfinté — de mariri si vitegie !
Cându moriáu parintii nostrii resplatindu o datorie,
Cându a suferit umilintia unu român — era pecatu ;
Cându spre-a resbună pre unulu sariáu toti, toti dău navâla,
Toti sémтиáu acea rusine, si cu totii-ace'a fala, —
Erău frati, aveău unu nume, si o sorte de 'nduratu.

Astadi din atâtea dragosti, legaturi atâtu de sfinte —
A remasu numai o umbra de aducere amint e,
Nu ne pasa cându pre-unu frate asupririle-lu ajungu, —
Se-a stinsu dragostea de tiéra, si de limba, si de lege
Si-a stramosiloru suspinuri — numai vremu a le 'ntielege, —
Ne bagam u de buna voia că si vitele in jugu.

Umilinti'a-i o rusine, pregatire spre sclavie,
Si rabdarea amortiesce ori si ce sémtrie vie,
Neunirea pregatesce securu — dilele de-apoi,
Egoismu-i slabitiunea cea mai mărsiava din lume
Indiferentismu-i mörte, mörte este alui nume, —
Piéra astea patimi tóte si se stingă dintre noi !

Vie-atunci — o lume, vie si cu toti vomu sci da facia,
Invetiându-i se sémtieșca cătu de scumpa ni-o viétiá —
Resbunându o vecinicie pentru cate ne-au facutu...
Vremuri ! voi me faceti inca se tresaru de bucurie...
Ca-a mai fi inca romanulu — domnu in sfânt'a lui mosie.
Vino, — ah revîna-oata — dulce si frumosu trecutu !

(1876.)

V. B. MUNTEMESCU.

B A B E T ' A .

Romanu.

(Urmare.)

CAPITOLULU XXVII.

Doliulu.

Tóta cas'a se cernise.

Dara tristu nu erá nimeni de mórtéa dómnei Sasanu, afara de Tomiti'a.

Asia este, n'am gresitu, n'am uitatu cà dómna Sasanu avusè fete.

Leniti'a si Sofi'a, se instrainaserà asia de multu de mum'a loru incâtu mórtéa ei nu le aduse nisi unu golu.

S'ar' fi sémittu mai nefericite déca ar' fi trebuitu se se lipsésca de guvernanta.

Tomiti'a iuse pusesè tóta sperantia s'a in dómna Sasanu, care era domola, care i aretase adese-ori interesu ba chiar' iubire, ast'felui incâtu ar' fi indrasnitu a-i descoperi la têmpu anim'a s'a cătra dêns'a, si a-o rugă că se-lu primésca de ginere si se mijlocésca si pre lânga domnulu Sasanu intru acést'a.

Domnulu Sasanu era unu omu fôrte incrediutu si fôrte gelosu de védia s'a.

Pe Tomiti'a 'lu pretiuia că pe unu bunu ajutoriu la comerciulu seu, dar' cu nemicu mai multu.

Déca ar' fi indrasnitu se-i faca o alusiune macaru de aspiratiunele s'ale, indata far' fi departatul din casa.

Éta dar' pentru-ce Tomiti'a era sêngurulu care jeleá inadeveru pe reposat'a.

Domnulu Sasanu nu era tristu, dar' era posomoritu preste mesura, si fugeá de cas'a s'a de cându i murise soçia. Pe semne se feria de a dâ ochi cu fetele si cu guvernant'a.

Babet'a luáse acum cu desevedersire cărm'a.

Erá mai multu josu decât susu la copile.

De acésta impregiurare se profitá Tomiti'a, că se tiéna fetelor de urftu.

Babet'a era preocupata de alte grigi asia incâtu nu prea luá séma de ce'a ce faceau copii, cum numia dêns'a pe fete si pe Tomiti'a.

Chiar' in sé'a dupa inmormântarea dómnei, guvernant'a voise se pândesca intorcerea domnului Sasanu, că se-i vorbésca in secretu.

Elu nu re'ntórse inse; nu venia nisi la dinera.

Aceptarea ei fu insielata o septemâna intréga, séra de séra, si prândiu de prândiu.

In fine vediéndu, că domnulu Sasanu fuge de dêns'a, se hotari a vorbi cu elu chiar' in comtoarulu seu.

Fara a se anunsá, mersè de-a dreptulu la elu si-lu surprinse la més'a de scrisu.

"Te-am totu asteptat domnule," incepù ea, se-ti vorbescu despre interesele menagiului d.-t'a. Vedu inse că doliulu te opresce de a reintrá in

ace'a casa unde ai gustatu atât'a fericire, o fericire care acum este ingropata.

"Domnisióra" ingânà domnulu Sasanu.

"Ori ce tréba ai avé nu pote fi atât'u de urgenta că si afacerea, care voiescu a supune chibzuirei d.-t'a. In dôue cuvinte ne-am intielesu. 'Mi accordi pe de séra o întâlnire acasa la d.-t'a?"

"Nu, cà nu voiu reuniră."

"Si pâna cându ai de gându a face totu asia?"

"Pâna cându te voiu scî pe d.-t'a in casa."

"Asia, bine! Nu voiu se te retienu dela famili'a d.-t'a!"

"Cându vei plecă?"

"Chiar' acumu!"

"De ce asia graba mare?"

"Fiindu-că voiescu se me sciu odata la felu. — Si nici nu intrebi unde voiescu se me ducu!"

"Nu suntu asia de indiscretu!"

"Dî cà nu-ți pasa. Te insieli inse, cà-ci dieu trebue se-ti pese"

"Domnisióra?"

"Da, neaperatu, trebue se-ti pese cà-ci me ducu"

"Ei bine, unde?"

"La parchetu!"

"La parchetu?!" esclamâ domnulu Sasanu aruncându o privire de gróza asupr'a nemtióicei, care zimbeá cu amaratiune.

"Ce voiescu se faci la parchetu?" ast'a vreai se scii? intrebă dêns'a pândindu.

"Spune, de"

"Pléca-te cu urechi'a la mine, că se-ti sioptescu, cà-ci mi-e frica se nu me auda cinev'a."

"Domnisióra, pré abusezi de rabdarea mea."

"Déca ti s'a ispravitu rabdarea, te lasu. Vei aflá si asia ce'a ce erám se-ti sioptescu, inse o vei aflá pe o cale care nu-ți va placé nici de cumu."

"Esti nebuna si cu nebunele trebue se te porti nebunesce, éta urechi'a, spune."

Asia dara totusi te interesezi de viitorulu mieu, "zimbí nemtióic'a.

"Te rogu, nu mai glumí, sférriesce."

"La parchetu," siopti Babet'a, "voiu marturisi că am otravitu pe dómna Sasanu."

"Asia," ingânà domnulu Sasanu, retragându-se dinaintea guvernantei, că si cându acést'a ar' fi fostu unu sierpe veninosu, "ai otravitu-o, acést'a marturisire 'ti va costá libertatea, — la d.-vostre in Austr'a te-ar' costá viéti'a."

"Cu a mea impreuna si pe a d.-t'a."

"Pe a mea, ce spui nebuna?"

"Nu-su nebuna si spunu adeverulu, d.-t'a esti complicele meu la otravirea sociei d.-t'a."

"Eu, eu minti!"

"Nu strigá asia, că te pote audî cinev'a. Scii pre bine că nu mintiescu."

"Dovedi, dovedi!" ghifai domnulu Sasanu.

"Dovedi n'am!"

„Nici nu poti avé, pentru nesce nascociri!“
„Dovedi n'am, dar' am marturia!“

„Marturia ha, vei fi cumperatu pe vr'o prietina de-ale d.-t'ale, de séma d.-t'ale“

„Cumperatu n'am cumperatu pe nimeni marturi'a mea nu-mi este prietina, nici nu este de séma mea.“

„Sfîrzesce si dà-mi pace, nu mai am tîmpu se te ascultu.“

„Me ducu dara!“

„La parchetu?“

„Da, la parchetu.“

„Acolo nu te lasu eu!“

„Am sciutu pré bine!“

„Nu te lasu se te duci de voie buna, ci voi merge eu si voi voiu cere se te duca cu aprodi.“

„Ba ast'a nu-o vei face dieu, cà-ci ai urmă si d.-t'a dupa mine.“

„Vorbe.“

„Nu-su vorbe. N'am decât se-ti spunu numele marturiei mele că se ingalbinesci din nou.“

„Spune.“

„Cocón'a Tic'a.“

Domnulu Sasanu ingâlbini in adevîru la audea acestui nume.

„Da, cocón'a Tic'a a fostu de facia cându am datu a dôu'a óra otrava cocóunei d.-t'ale. Ea te-a vediutu lângă mine si a vediutu cătu de multu te-ai grabitu a sterge picaturile de limonada care se versaseră pe covorul. Acesta depunere va dovedi la evidentia, că sciái, că limonad'a eră otravita.“

„Opresce-te, voi veni de séra acasa si vomu vorbi mai departe,“ bâlbaș domnulu Sasanu.

Este de prisosu a mai spune că din aceasta óra deveni sclavulu Babetei.

Hotariseră că dupa trecerea anului de doliu se se casatorésca in strainatate.

CAPITOLULU XXVIII.

Esperimentulu.

Nu se rabdá-se cocón'a Tic'a, tramise-sè dupa Tomiti'a si f-i povesti-se observarile s'ale, f-i spuse banuelile s'ale.

Sermanulu baiatu credeá, că-i trasnitu cându audî despre acést'a.

„Ai visatu, cocón'a Tic'a, séu déca nu-ai visatu, tf s'a nalucit u aceste grozavenii,“ dîse elu spariatu, „nu se pote se se fi intemplatu lucrurile asia dupa cumu presupui d.-t'a.“

„Nu se pote, nu se pote, eu suntu dara órba!“

„Nu dicu că esti órba, inse uresci pe guvernant'a nôstra, si celu care uresce vede multe alt'mintrea de cum suntu in adeveru.“

„M'am gândit u că nu-mi vei crede si am vorbitu cu nepotu-meu spitieriulu, care mi-a spusu ceva, cumu amu poté se dovedim u otravirea.“

„Se se desgrópe reposat'a si se se cerceteze cadavrulu ei?“ intrebă Tomiti'a tresarindu.

„Ba nu, cu acestu pecatu nu voiescu se-mi incarcu sufletulu, n'asiu vré pentru multu se fiu

eu de vina, că se se turbure repausulu sermanei Maria.“

„Déca inse vei starui a spune pela toti ce tî-s'a nalucit u, atunci de buna séma va intreveni judecat'a, si va orêndui numai decât desgroparea.“

„Tocmai pentru a scuti ósele biete Mari de acesta turburare, te-am chiematu, se-ti spunu cum s'at' poté dovedi fapt'a“

„Si de ce ai voit u se-mi sp.i tocmai mie ast'a?“

„Cá se nu alergamu indata la judecata, ér' afara de ea nimeni altulu de cătu d.-t'a n'ar' fi in stare a statorí dovard'a.“

„Te rogu dar' ami spune ce se facu.“

„Mai ântaiu trebue inse se-mi promitti, că déca va ajunge tréb'a la parchetu nu me vei amestecá si pe mine in acesta afacere.“

„Ti promitti cu atâtu mai vîrtosu, fiindu-că suntu convinsu că nu va ajunge tréb'a la parchetu.“

„Fă cum vei gândi, eu un'a 'mi usiorezu cugetulu spunêndu ce sciu dar' nu staruescu nici de cum intru pedepsirea vinovatilor.“

„De va fi vre-unu vinovatu séu vre-o vinovata de mórtea dómnei Sasanu, nu voi intardia că se avisezu judecat'a, inse, me indoiescu.“

„Asia dara éta ce se faci déca voiesci se te convingi.“

„Ascultu.“

„Covorulu care a fostu dinaintea patului dómnei Sasanu si pe care s'a versatu din limonada, ce s'a facutu óre?“

„Nu sciu, de buna séma inse va fi totu acolo unde a fostu.“

„Ai poté se-lu iái de acolo.“

„Déca ar' fi de lipsa asiu gasi vre-unu pretestu.“

„Este tare de lipsa!“

„Ei bine l'asiu cere sub pretestu că se-lu aretu unui musteriu.“

„Asia, se-lu iái dara si cautandu loculu unde s'a versatu limonad'a, pe care trebue se-lu cu-nosci dupa petele că a facutu picaturile versate pe elu, se-lu speli binisioru cu apa, ér' acesta apa se-o storci in o stiela. Dându unei paseri, se bee din acesta apa, va muri déca a fostu otrava in limonada, ér' déca a fostu multa otrava, atunci va muri si unu câne care va bă din spalacan'a ast'a.“

„Bine cocón'a Tic'a,“ dîse Tomiti'a, „voiu face ast'a si déca nu va muri nici macaru o pasaruica de ace'a spalacanie atunci 'mi promitti a crede, că numai tf s'a nalucit u grozavenile in care pari a crede acum.“

„Dá 'ti promitti, déca vei aduce covorulu la mine si déca vomu face incercarea aici.“

„Fie,“ dîse Tomiti'a si apoi plecă dupa ce-si luă-se dfu'a buna ingraba.

Tomiti'a era in o framîntare cumplita.

„Biét'a Lenitia trebuie se-o preparu, de-si nu credu nemicu din tóte câte mi-a spusu acesta cocón'a limbuta. Dar' dupa câte sciu si eu n'ar' fi unu lucru tocmai neputentiosu.“

Prim'a lui grigia fă inse a face experimen-tulu dorit u de cocón'a Tic'a.

Nu credeá in eficacitatea acelei incercari. Chiar' déca ar' fi fostu otrava in limonada, 'si díceá elu, picaturile cadiute pe covorul n'au potutu contiñé decât u atomu din ea, si apoi acestu atomu ar' fi perit u dejă in decursulu témppulu.

Dela cocón'a Tic'a mersè dreptu acasa.

Acolo cerù covorulu sub pretestulu sciu-tu.

Babet'a audiéndu despre acésta avù unu mo-mentu de turburare, cum i se intémplá totu-de-a-un'a, cându vre-unu lucru î-i aduceá aminte de reposat'a dómn'a Sasanu; dar' invinse indata a-césta turbarare si fiindu-că nu gasi nimicu sus-pectu in cererea Tomitiie, i-o incuviintiá.

Acest'a observa-se impresiunea ce facu-se cererea s'a asupr'a guvernant i, si se spariáse din nou.

Unu servitoriu duse covorulu la cocón'a Tic'a.

Tomiti'a merse dupa elu si sosi totu-odata cu dênsulu acolo.

Cocón'a Tic'a se aflá in o mare agitatiune.

D'apoi nici nu este lucru puçinu de a dovedi pe omoritorul unei prietine.

Ea se inchise cu Tomiti'a intru-o odaia si cu mânuile tramurande desfacu covorulu pe més'a, pe care o pusese.

„Éta, éta,“ dîse ea, aretându cu degetulu o anumita parte a covorului.

Acolo se veduriu intr'adeveru vre-o patru cinci pete.

Tomiti'a pierdù din ce in ce totu mai multu contenanti'a.

Acum luă cocón'a Tic'a o caraþa cu apa si turnă din ea frumosielu pe fie-care péta atât'a in-câtu potu suge covorulu.

Apoi se apucă se stórcă ap'a din covoru prindiéndu-o intr'o céscă si avêndu grigie se nu piérdia nici o picatura macaru din ea.

Din céscă turnă ap'a intr'o mica fióla cu dopu de sticla.

Erá unu licuidu murdaru, firesce, că-ci covorulu contiñéna prafu in sene, apoi de buna séma se discompose si cev'asi din vapséla cu care erá coloratu.

Tomiti'a asista-se la aceste manebere ale co-cónei Tic'a fara a vorbi unu cuvântu macaru.

„Vedi acésta apa,“ dîse acum cocón'a Tic'a tiénéndu fiol'a spre lumina, „in ea trebue se se afle din otrav'a de care a morit u biat'a Mari, ce'a ce vomu dovedi indata.

Intr'o colivie unu bietu canaru sariá in susu si in josu, fara a avé presémtirea reului de care erá bantuitu.

„De dragulu reposatei voiu jertfi canarulu meu celu mai iubitu,“ continua cocón'a Tic'a si turnă vre-o dôue picaturi din fiol'a pe o bucatica de zucharu, pe care o pusese intre gratielele de sir-ma a coliviei.

Paserica' incepù indata a ciupuli din zucharu.

Tomiti'a priviá cu interesu de si erá con-vinsu că in nici unu casu zucharulu acel'a nu va poté produce mórtea canarulu.

„Nu ti-a spusu nepotulu d.-tale, cám câtu témppu va trebuif otravei pentru că se lucre.“

„Ori ce otrava, câtu de slaba ar' fi,“ res-punse cocón'a Tic'a, „trebue se lucreze asupr'a unei paseri atât'u de siubrede cum este canarulu meu, multu peste unu sfertu de óra, asia mi-a spusu nepotu-meu.“

„Déca-mi permiti voi stá aici pâna cându se va aretă efectulu.“

„Se intielege de sene, că vei asceptá pâna atunci. Pe mine se me ierti inse, că am se vedu puçinu de ale casei. Me voi intórce numai decât'u. Pune-te in feréstra pâna atunci.“

Tomiti'a deschise o feréstra că se mai re-sufle puçinu aeru próspetu. Nu-avea nici decumu pofta a privi la cei trei peri care se resfatiáu in curtea cocónei Tic'a. Gândurile care-i treceau prin capu, totu alte, alte, tocmai cumu se gramadesce si pe marea furtunósa valu de valu, si scurtáu témppulu fără de voi'a s'a. Din cându in cându aruncá căte o privire sficiósa asupr'a coliviei.

Canarulu erá veselu, sareá din spitia in spitia, apoi érasi 'si scaldá penele in ap'a din cescu-litia, cu unu cuvântu nu aretă nici unu semnu care s'ar' fi potutu luá dreptu efectu alu otravei.

Peste cât'va témppu se intórse cocón'a Tic'a, rosie că raculu in faþia.

„Érta-me,“ dîse cătra Tomiti'a, „am zabovitu mai multu de cum crediusemi cându m'am dusu, dar' am totu frecatul dulcetia si n'a voit u nici decumu se mai piérdă din córda. Acum am lasatu-o asia, că-ci nu mai poteám de nerabdare. — A murit?“ intrebă ea in fine apropiindu-se de colivie.

„Nu!“ respunse Tomiti'a.

Canarulu tocmai se purecă. Si vîrise cioculu sub aripa. Asia 'lu vediu cocón'a Tic'a.

„Ce spui d.-t'a!“ esclamă la acésta vedere, „dar' nu vedi că si-a ascunsu capulu sub aripa. Déca n'a murit, trage se móra.“

„Ascépta unu momentu, si vei vedé cum va sarí érasi.“

„Oh sermanulu meu canaru, biéta paserică,“ se vaeră cocón'a Tic'a si deschidiéndu usi'a colivei prinse paserea cu mân'a, apoi o puse la buze sarutându-i cu delicateția cioculu.

„Vedi, d'abia se mai tiène pe petioare,“ esclamă dêns'a si voi se cumpanésca canarulu in palma.

Acésta inse cum se vediu liberu se inaltiá indata si luandu directiunea spre feréstra sbură afara.

„Ai scapatu paseruic'a, n'are nemicu! pecatu de canarulu celu frumosu!“ esclamă Tomiti'a.

Cocón'a Tic'a remase unu momentu cu gur'a cascata de uimire.

„Si asia erá perduta pentru mine!“ dîse ea in fine. „Se vedi că-lu vomu gasi mortu in curte.“

BCU Cluj - Central University Library Cluj

FRUMÓS'A BRUNETA.

Cu aceste cuvinte esî de graba afara, Tomiti'a dupa dêns'a. Cautara in susu, cautara in josu, nici o urma de canaru.

„A sburatu departe, este in puteri, sanatosu!“ afirmă Tomiti'a.

„Déca n'a murit si nu va murî trebue se se intorce. Mi-a mai scapatu si a revenit érasi.“

„Dar' in fine déca nu se va intorce, si déca nu-lu vomu gasi mortu, tota incercarea nostra a fostu inzadaru.“

„Se mai incercam odata.“

„Mai ai vre-unu canaru?“

„Nu, dar' vedi de gasesce vre-unu câne.“

„Se repetam experimentulu cu unu câne? bine! Dar' peatru astazi este prea târdiu.“

„Si eu dîcu asia. Câtă despre mine suntu inse convinsa, că bietulu canaru a murit.“

„Asia dara nici nu mai voiesc se-ti facu superare. Voiu luá fiol'a cu mine si gâsindu vre-unu câne voiu incercă cu elu.“

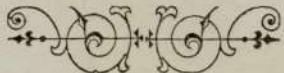
„Dar' se-mi spui si mie!“

„Negresitu.“

Tomiti'a luă fiol'a si plecă cu totulu tarbacit.

(Va urmă.)

TEOCHARU ALEXI.

FONTÂN'A DORULUI.

Novela din poporu.

I.

— Se ne oprimu aici Joana! Vedi! rîfulu curge asia de linu, sub salc'a ast'a, e asia de frumosă umbr'a, incătu par'că ne chiama la odichna.

Joana! Cunosci-me tu pre mine?! Impartăsesci tu o dragoste care se sémene cu a mea?! Ai tu anima se sémta, ochi se stralucésca in lacrimi, sénă se tremure de fericire si buze se-mi rostesca vorbele, ce de atât'a vreme le asceptu.

Audi Joana! Tu esci frumosă si buna. Tu trebue se-mi spui totu ce ai la anima.

Joan'a a privit in ochii lui... in ochii lui Ghiti'a si a tacutu.

Totu câmpul are flori, si totu satulu are fete... Dar' nu tôte florile câmpului 'su pre o forma, si nu tôte fetele se potu asemena cu Joan'a

— Joana! cunosci tu „fontân'a dorului“ din Valea Cerbului? Colo unde patru tei 'si lasa crenigile preste apa, unde paserile cântă asia de frumosu, unde valea i asia de verde si stelele ceriului se oglindéza in apa...

— Si unde suntu atâtea flori pre cîst'a ce se intinde de-asupr'a fontânei, — asia-i Ghiti'a?!

— Asia-i Joana! Acolo suntu multe flori dar nici o flóre nu-i că tine, si nici o stea de-asupr'a valei nu stralucesce că ochii tei....

— Si nici o pasere nu glasuesce asia de dulce că tine Ghiti'a! asia-i?

— Asia, asia tu tôte le scii... dar' un'a totu nu o scii. De ce i dîcu ore la fontân'a din valea Cerbului — „fontân'a dorului“?

— Spune-mi Ghiti'a! spune-mi că nu sciu!

Si cum s'aus asiediatu amândoi pre iérba. Joan'a a privit in ochii lui Ghiti'a, si-a radierat capulu de mâna, si ascultă inca inainte de a-si fi inceputu Ghiti'a povestea.

— Tu scii povestî asia de frumosu Ghiti'a si mie 'mi place asia de tare se te ascultu...

— Eră unu mosiu betrânu la noi in satu — incepù Ghiti'a — cîndu fù ast'a anume nu se scie, dar' destulu că a fostu si a fostu de multu. Mosiu Gavrila eră ciobanu că si mine. Se scoboria Dominec'a in satu se-si vîda de baba si copila, — că-ci avea si o copila mosiu Gavrila.

Intr'o Domineca s'a scoborîtu si nu si-a mai gasit bab'a. A fostu morit! Ilean'a plângea la capulu ei, si-i sarută perulu si fruntea si ochii, că si copil'a ce-si iubesc mam'a că sufletulu.

Mosiu Gavrila dupa ce 'si asiedia bab'a, a dusu pe Ilean'a la o matusia a ei, si eră s'a dusu la munte. Spună că eră o minune de frumusetia Ilean'a, si eră iubită de toti fetiori intocmai că tine.

— Bine, bine, spune mai incolo, că dora jo n'amur traitu pre atunci'a de me bagi si pe mine in povesti.

— Cine scie?! Tu esti betrâna, i respunse Ghiti'a că se o nacagiasca.

— Spune povestea! las' se fiu ce-ti pasa tie?

— Destulu că Ilean'a murea de dorulu mama-sa. Pâna ce a datu Domnedieu de s'a abatutu o vrăgitore prin satulu nostu, si matusi'a Ileanei i-a cerutu sfatu, ce se faca?... Este o fontână in valea Cerbului a respunsu vrăgitorea. Mergă in fie-care séra la sfintitulu sôrelui se se spele cu apa din ea si-i va trece.

Asia a si facutu, s'a dusu in trei septemâne dupa olalta la fontâna, s'a spalatu si s'o facutu sanetosa, că-ci la capetulu septemânei a 3-a a facutu creditintia cu unu ciobanelu trasu prin anel, ce-si adaptă oile in tota séra tocmai pre vremea in care mergea Ilean'a la fontână se se spele si se bea apa.

De atunci apoi ómenii i-au pusă numele la fontân'a din valea Cerbului — „fontân'a dorului“ — că-ci de bol'a dorului s'a tamaduitu Ilean'a cu apa din ea.

Povestea eră gata. Joan'a a ofstatu si a privit lungu in ochii lui Ghiti'a.

— Asia voiu face si eu cîndu me va munci dorulu cuiv'a.

— Tocmai eră se-ti dicu i respunse Ghiti'a plinu de fericire.

Dar' fruntea lui Ghiti'a se intunecă. Elu avea se-i spue ceva' Joanei si nu-lu lasă anim'a. I parea că i mai greu de spusu lucrulu decât de implituitu. In sfîrsit totu trebuia se-i spue. O prinse de mâna privi in ochii ei — in doi ochi negrii că năptea, apoi ofta si se uită lungu inaintea lui.

— Ce dorere te muncesce? î-lu întrebă Joan'a duiosa.

— Joana! am se-ti impertasiesc cev'a. Unu lucru jalmicu pentru mine, si jalmicu pentru tine, de că io ti-su asia de dragu tă precum f-mi esci tu mie. Joan'a! io trebuie se me ducu pre trei luni in tiéra. Si in trei luni noi nu ne vedem, si in trei luni multe lucruri se potu intemplă.

Joana! dă-mi că te voi gasi er' asia cum te lasu, cându voi veni, si io me ducu cu voia buna. Dar' uite! se te gasesc altmentrelea — me-a-siu omor! — audi Joan'a me-asiu omor! — Colo la „fontân'a dorului“ a-siu bea apa, me-asiu rogă lui Domnedieu, a-siu mai dice o doina scii doin'a care-ti place tie, si apoi mi-asiu face io óremuva sfîrsitulu.

— Nu vorbă asia de jalmicu Ghitia! că mie 'mi dău lacremile. Incredete in mine 'mi esti dragu, si io totu asia voiu remânea cum me vedi pâna vei veni indereptu.

Ghitia s'a facută că bujorulu. Ochii lui schintiean de fericire. Resuflarea i era lunga si grea, pe frunte i esira picuri de sudori marunte apoi că omulu ce nu scie de săne se aruncă spre Joan'a, o imbraçiosă cu dragu, i prinse obrazulu intre mâni, o privi duiosu, si i sarută lacremile de pre gene.

II.

Badea Ambrosie siedea pre lavitia inaintea portii, si era cufundat in gânduri. Catra „fontân'a dorului“ unu ciobanelu tragea din flueru o doina frumosă, o doina de jale... Badea Ambrosie asculta si gândeau la teneretiele sale. Asia de duiosu resună fluerulu si asia de jalmica era anim'a lui. Nu pentru că dăr' badea Ambrosie ar fi fostu neindestulit cu cas'a lui, cu femeia lui, si cu fată lui, ci uite! asia e omulu cându gândescă la trecutu, cându gândescă la junetia ce a fostu asia de voiōsa si asia de dulce.

— Buna săr'a tatutiale! 'lu tredî unu glasu din gândurile lui.

— Fii sanetōsa Joan'a! Vina si siedi puiul tatei lângă mine, inca nu-i tardiu. Vom merge noi si in casa. Ai fostu la hora Joan'a?

— Fostu tata!

— Si unde-ai mai fostu inca?

Joan'a a rosit. Sénulu ei tremură. Ea nu-i poate spune tatalui seu că unde a mai fostu. A tacutu. Er' badea Ambrosie n'a mai intrebat'o. Ci că dăr' scia si badea Ambrosie cum 'su teneretiele că-ci chiar' numai mai inainte se gândeau la ele.

— Audi tu Joan'a cum dice in flueru unu ciobanelu, colo catra „fontân'a dorului“. De multu 'lu totu ascultu. Mie tare 'mi place fluerulu, dar' tie placu-ti doinele Joan'a?

— Placu, respunse Joan'a, si ochii ei strălucira in lacremi.

— Óre cine ar' poté dice asia de frumosu in flueru? Care dintre flacai s'a scoboritú óre adi din munte? Nu scii Joan'a?

— Ba sciu tata! Ghiati'a fetiorulu lui mosiu Caruntu, 'Lu-am vediut la hora si am vorbitu cu elu dăse Joan'a zapacita.

— E trufasiu fetioru Ghitia si dice bine in flueru. Halalu de făt'a ce si-o alege-o. Si apoi desfă nu-i gazda mare, i-i din ómeni. Tatalu seu mosiu Caruntu a fostu 17 ani jude la satu, si treburile satului mergeau atunci că pre struna.

— Joan'a vino in casa, Joan'a! se audă glassul Veronica-i a muerii lui badea Ambrosie.

— Me striga mam'a, nu văi tata — că io me ducu.

— Nu dragulu tatei io mai remâiu. Adi e Domineca n'am de lucru că voi muerile cari totu faceti si totu nu-i facutu.

Badea Ambrosie remase afara pe lavitia. Si er' i venira gândurile de mai inainte, si er' asculta doin'a lui Ghitia ce se audia totu mai incetu dupa cum se departă Ghiti'a spre culmea muntelui.

Doin'a lui Ghitia era jalmica, că-ci prin doina astă 'si luă remasă bună pre trei luni, dela tiéra lui, dela tatalu lui si dela Joan'a care i era dragă că sufletulu

— Ce faci Joan'a?

— Inalbescu pânza!

— Viu si eu se-ti ajutu?

— Vino Jonelu! vino de că vrei, dar' sciu că nu te pricepi la lucrul meu.

— De ce nu?! că dăr' nu-i cine scie ce. Dar' audi Joan'a de ce esci superata? Pare că-ti totu ninge si plouă.

— Nu-su superata, dar' omulu nu poate ride totu-de-a-un'a.

— Alta-data nu erai asia. Las' că sciu io de ce nu ridi tu.

— Ba nu scii! respunse Joan'a zimbindu si rosindu.

Jonelu era pretinu din copilaria cu Joan'a. Traisera amândoi, se jucara că copii. Era vecini. Bună la sufletu era Jonelu că si parintii lui, si gazda, celu mai gazda fetioru din satu. Tote fețele nadăsăduiau la elu, afara de Joan'a. Ea i-lu iubiă, că pre pretinulu copilariei, dar' dragostea ei de făta mare, era data lui Ghiti'a, care de dăue septembri a luat calea streinatati.

Mam'a Joanei, — Veronica — era pretina de cruce cu mam'a lui Jonelu. Inca de cându erau copii loru mici si-au sioptit mamele că se facă ce or' face si se se incuscrésca. Si apoi lelea Veronica era muiere buna dar' ce-si punea odata in gându, era pusu. O scia astă mai bine decât toti badea Ambrosie, că-ci chiar' si elu trebuie se lase une-ori dupa nevestă s'a, de că văi se aiba pace si odichna in casa.

— Joan'a nu scia gândulu mamei s'ale si a mamei lui Jonelu, si nici chiar' badea Ambrosie. Joan'a scia un'a, scia că place pe Ghitia si că a lui vrea se fie, er' Ambrosie si-a pusu in gându că se-si fericăsca copil'a cum i va placea ei. Că-ci diceau elu: Cu ce trăi avem, a Joanei e totul după

mórtea nôstra, si déca si-ar' alege chiar' si unu fetioru seracu, numai se-i fie pre placu lucrurile voru merge de miaune.

Asia stâu lucrurile cându in o Domineca sér'a a trei'a septemâna dupa ce s'o fostu dusu Ghiti'a, doi ómeni intrara pre pôrt'a lui badea Ambrosie.

Lelea Veronica tocmai scoteá cu Joan'a la aeru lepedeele, fejele de masa, perinele si altele ce are o fêta de maritatu, si le intindeá pre o sfóra.

Si erá multe haine de ar' fi ajunsu la trei fete nu la un'a, cà-ci harnica femeia erá lelea Veronica si inca si mai harnica Joan'a. Ast'a o cunoscéa chiar' si lelea Veronica cându diceá catra vecinele ei: N'am ce se dicu, dieu n'am ce se dicu, nu me potu plâng de Joan'a că p'ar' fi harnica. Ba-i prea harnica. Si io am fostu cum am fostu dar' că ea n'am fostu nici odata.

Si vorbiá adeverulu lelea Veronica.

Buna sér'a bade Ambrosie, si buna sér'a lele Veronica! bine-v'am gasitu sanetosi.

Sér'a buna ómeni de omenia! Haideti in casa, cà-ci adeverulu vorbindu ne-ati gasitu sanetosi, dar' uite m'au pusu pecatele de am scosu chiar' acum hainele astea din casa. Se ffi sciutu le lašamu locului.

Adeca vorba se fie, Veronic'a chiar' de aceea a scosu hainele pentru-cà sciá cà vinu petitorii, cà-ci petitori eráu dór' ei?!

Vedi bine si badea Ambrosie, ba chiar' si Joan'a a priceputu că ei 'su petitori, cà-ci era Tom'a lui Papucu si George alu Susanei cei mai buni ómeni de gura in satu, cari sciáu asiediá vorb'a acolo unde trebue, si cari mai adese-ori se obicinuiau a luá sarcin'a cea usiôra de a petî fete pre sém'a fetiorilor de frunte.

Joan'a cându i-a vediu a ingalbenit u si a gândit u la Ghiti'a. Veronic'a mama-s'a erá tota voia, ér' badei Ambrosie puçinu i pasâ de totu lucrulu. Elu gândiá: de cumv'a fetiorulu care petiesce pre Joan'a — i place ei — atunci cu Domnedieu io nu-su impotriiva.

Ce mai faceti? Cum o mai duceti cu necasurile lumei, grâi George alu Susanei, dupa ce intrara in casa.

— Apoi ce se dicemu mai necagimu si noi de pe o dî pe alt'a. Hei Veronica, iá faceti cev'a de-o ulcicutia de vinu, se inghitim odata cu asti ómeni de omenia, si tu Joana ada cev'a pre mésa!

Vinulu fu adusu indata. Tom'a lui Papucu inghitif, odata apoi 'si inchise ochii — că se sém-tiésca mai bine ce feliu de vinu bea, apoi si-i deschise cu incetulu, redică paharelulu spre feréstra privi la vinu, clatinâ din capu si dise: bunu vinu, tare bunu vinu bade Ambrosie. Câte ferii de manziu de ast'a faci D.-t'a pre anu?

— Apoi de, dupa cum dà D.-dieu 150 pâna la 200 de vedre.

— Si mai ai inca si acum din elu? dise George a Susanei.

— Am, dâ cum pecatele mele se n'am. Abia au trecutu 50 de ferii pâna acum.

— Apoi atunci i norocu luá vorb'a Tom'a lui Papucu, că poti face ospetiu in ori-ce vreme. Si apoi că se nu mai lungim vorb'a ve spunemu dreptu, că noi am vrea se bemu la ospetiu câtu mai curêndu. Iá de pilda Jonelu fetiorulu lui Bababu e sdravenu fetioru. Are prindere buna si i place de Joan'a, déca D.-vôstra ómeni ciustiti si de omenia n'ati aveá nemic'a in potriva noi asia gândim u că n'ar' fi tocmai reu. — Asia-i George? —

— Apoi de, cum ar' si poté fi mai nimeritu. Ce mai pareche ar' mai fi asti doi copii. D.-vôstra sunteti vecini. A-ti impreuná gazzaciile si v'ati avé pururea copii inaintea ochiloru.

— Norocu! dise pre ast'a Tom'a lui Papucu si paharele se ciocnira. Toti beura pâna in fundu paharele, chiar' si lelea Veronica. Numai Joan'a se parea că nici nu-lu atinse.

— Asia dar' ce vorba se ducemu dela D.-vôstra? intrebâ Tom'a.

— Apoi de, ce se dicu?! respunsè Ambrosie, déca vrea Joan'a eu n'am nimicu in potriva.

— Că Joan'a vrea! că sciui eu că vrea, — dise atunci lelea Veronica — si io inca vreau. Cunoscu cas'a loru si pe mam'a lui Jonelu că mi-e pretina si 'mi place de ei toti.

— Aminu! disera petitorii plini de bucurie.

Toti eráu voiosi, numai Joan'a suspiná prin tinda si gândeá intru sene: Mâne me ducu la „fôntân'a dorului“ se beau apa, că-ci m'a lovitu unu doru amaru... dorulu lui Ghiti'a.

Preste dôue septemâni erá credinti'a. In zadaru Joan'a spuneá mamei s'ale că ea are pre Ghiti'a dragu că-ci Veronic'a i diceá: Al'a s'o dusu. Cine scie mai veni-v'a cându-v'a indereuptu?! Tûtrebue se ffi a lui Jonelu, că dôra tu scii că Jonelu î-i bunu.

Badea Ambrosie sciá de ast'a si-lu dureá, dar' n'avea ce face. Veronic'a i spuneá că de nu tace nu mai siede cu elu si se duce in lume.

Diu'a cununiei erá posa tocmai pe Dominec'a in care Ghitia aveá se vie.

Seraculu Ghitia! — gândeá Joan'a — elu va sosi la „fôntân'a dorului“, va beá odata apa, va dice o rogatiune, apoi doin'a care-mi place mie, si... oh! dar' nu se pote!... D.-dieule! nu ne lasá si Joan'a se punea pre plânsu. Mergeá ea adese-ori la „fôntân'a dorului“ si beá apa, dar' dorulu din ce beá, din ce crescea.

(Va urmâ.)

Georgiu Simu.

**UNIVERSITATEA DIN COTNARU SI ALALTE
SCOLE ROM. DIN SECL. XV—XVII.**

(Urmare.)

Dara la punctul realisării se aretă greutatea mare, greutate provenitória din lips'a mai totale a barbatiloru preparati spre acést'a sî competenti a direge unu asemene institutu. Ci metropolitulu P. Movila ajută sî in acestu respectu, tramițiendu la Jasi pre insusi rectoriulu academiei chieviane infientiate de elu, pre arcimandritulu Sofroniu dinpreuna cu alti profesori,¹⁾ cu alu ca ror'a ajutoriu nemoritoriulu domnului potu realizá sîincepe scol'a planuita. In ea esistá catedre de teologia, de drepturi, de limbele latina, gréca si romana, sî de alte scientie; cu unu cuventu: erá o academia, o universitate inceputória. Sustienerea ei se ascură din partea principelui Vasiliu prin daruirea mosfelor Rachitenii, Tomasianii si Juganii.

Institutulu acest'a lu-numesce romanescu Paulu de Alepu,²⁾ scriendu: „Prințipele V. Lupu tipari in tempulu seu unu mare numeru de cărti basericesci, manualuri de devotiuie si comentarie, era pentru poporulu seu in Moldov'a opere in limb'a romana. Mai nainte poporulu cetiá rogatiunile numai in limb'a serba, consangéna cu cea rusescă; caci in Bulgari'a, in Serbi'a, in Tiér'a-romanescă, in Moldov'a, apoi la Ciozaci si pâna in Moscova se ceterese totu in limb'a serbescă, in carea suntu scrise tote cărtile loru basericesci. Dara limb'a Munteniloru si a Moldoveniloru fiindu acea romana, ei citescu serbesce fără a intielege. Din acestu temeiul edifică domnitoriu langa monastirea (Treierarci) unu mare colegiu romanescu de pétra, si publică cărti in limb'a romana.“ Cu toate aceste dora nu vînu gresi sustienendu, că in academ'a vasiliana se va fi propusu, celu puçinu la inceputu, si slavonesce, deóbrace nu se poate crede, că profesorii tramisi din Chiovi'a voru fi sciuti toti si bine romanesc. Mai tardu inse pare a fi ajunsu cu incetul intr'ins'a totu mai multa la prevalenta limb'a gréca, asia cîtu Demetru Cantemiru o numesce dejă scola grecescă,³⁾ si totusi elu ne mai spune, că dejă Vasiliu Lupu „a luatu mesure, că in toate monastirile cele mari se se primesc monachi greci, cari se invetie pre fi boieriloru limb'a si scientia gréca, dispunendu totodata, că prin basericele catedrali intr'o strâna se cante grecesce, sierbitiulu santei liturgie se se faca diumetate in limb'a gréca si diumetate in cea slavona.“⁴⁾

Asemeni mesure ale principelui V. Lupu dreptu că astadi nu ne paru pré natiunali romaneschi. Se nu ne impedeceam înse in ele. Desclinitu se ne ferim de a mesură impregiurăile si vede-

rile Romaniloru depre atunci cu mesur'a impregiurărilor si vederiloru nôstre inainte din tempulu de facia. In modulu acest'a apoi nu va fi greu, asiá credemu, a descoperi si in mesure că cele laudate intentiunea buna, intentiunea de a deschide prin latfrea limbei grece in clasile superioare moldo-romane unu isvoru de scientie si cunoștinție neasemenat mai opulinte, decum eră celu slavonu.

13. Intr' adeveru folosele produse de scol'a lui V. Lupu se recunoscera chiaru si de inimiculu lui de mörte, de Georgiu Stefaniciu voda, carele, dupa ce i urmă in scaunulu domniei, prin unu suretu intarzi totu dispusetiunile predecesoriului seu relative la acestu institutu, laudandu scopurile lui mantuitorie.¹⁾ Intr' adeveru totulu ne autorisidia a crede, că scolele aceste si altele, cari se mai deschisera in acestu periodu in Moldov'a, au fostu in stare relative infloritoria. Numai asiá ne potemu explicá faptulu, că in ele astăndeva studiandu chiar si pre fratele mantuitoriu Vienei, alu regelui polonu Ioane Sobiesky.²⁾ Numai asiá ne potemu intielege celu-alaltu faptu, că adeca pe aceste temporii nu numai gasim in părțile moldovene o suma de barbati politici si de litere statatori pre unu gradu insemmnatu alu culturei, ci chiaru si statele vecine impromuta de la Moldo-romani barbati destinsi, cari ajunsera a fi intr'o privintia seu alt'a fundatorii civilisatiunei in acele state.

Asiá, spre a aduce câteva exemple, Petru Movila, fiului lui Siméonu Movila voda alu Moldovei, este intemeiatoriulu academiei de la Chieu, si carteau lui „Marturisirea ortodoxă“, primita in sinodulu episcopatului Rusiei din 1641, apoi si in sinodulu generale tienut la Jasi in 1642, deveni carte simbolica a intréga baseric'a resaritului.

Nicolau Cârnulu Milescu fu instructoriulu reformatorului Rusiei, alu lui Petru celu mare, totodata si antâiulu ambasadoriu, de carele se sierbitat'a lui Petru spre a se pune in relatiuni cu Chin'a, Paulu Berindeiu, supranumitul Cutinschi, e auctorius primului dictiunariu slavo-rusu. Fundatorul universitatii de Moscova este renomunitul scriotoriu Herescu. Prințipele Demetru Cantemiru a fostu istoriculu clasicu alu Turciei si presidintele academiei de scientie din San-Petruburgu. Fiului seu Antioch se considera de Boileau alu Rusiei, poetulu favoritul poporului rusu, carele si acumu i canta piesele poetice.³⁾ Ce impulsu valorosu n'aru fi potutu dă acesti si alti asemeni barbati aventului culturei si asiediamantelor culturali ale patriei loru mame, daca cercustările fatale nu-i constringea a luă lumea in capu si a-si pune talentele si condeiele loru eminenti intr-sierbitiulu strainiloru!...

(Va urmă.)

Dr Gregoriu Silasî.

¹⁾ Br. Andreiu Siagun'a o. si l. c.

²⁾ Arcidiac. Paulu de Aleppo o. c.

³⁾ Demet. Cantemiru Descrierea Mold., part. 2. cap. 5.

⁴⁾ Acelasi acolosi.

¹⁾ Teod. Codrescu Uricariu, t. III. pag. 279.

²⁾ Mich. Cogalnicen Fragmens tirés des Chroniques Moldaves et Valaques, Jasi 1845, prefat.

³⁾ Mich. Cogalnicen acolosi.

CAS'A DE SUB COLINA.

— O istorie din Carpati. —

Cu ocaziunea unei caletorii prin munti intalnii pe vechiul meu cunoscutu Ilisie, acarui ocupatiune era, a adună buruene pentru farmacie. Dupa unu coveiu, ce formă drumulu pe care mergeam 'lu diarii inaintea mea cu totulu pe neastepitate. Se silea a face o legatura din o gramada de plante lecuitore strinsa de prin muntii inalti si departati. — Deci ne deteram in vorba si aflaramu, că amendoi totu in ace'asi stina aveam de cugetu a sfersi munc'a dleii; asia dara plecaramu la olalta mai departe. Padurea desa de fag nu lasa se strabata la noi arsita sorelui a unei dî de veră din cele mai nadusitore, inse totu-odata ne acoperia mai totu prospectulu, ast'feliu incătu numai tunetulu furiosu care resună prin vaile adênci ne incunoscintia despre apropierea unei fortuni grozave!

„Numai se nu ne suprinda vigili'a pe aci,“ dîseiu eu cîtra consoziulu meu — pânace me siliam a-mi duplecă pasii.

„Me temu — respunse acest'a, — că nu vom scapă de plorie; că-ci pâna la stina avemu iaca cale de o ora buna!“

„Nu este ore nici o locuintia in apropiere, unde am sosi mai ingraba?“

„Ba dă domnule, cîtea sub colina e cas'a betrânu lui Stanciu, unde ne-amu poté scutî; si déca parasimu drumulu si o luamu de-adreptulu cîtra colina, in diece minute suntemu acolo.“

„Apoi se grabim, se ajungem, — dîseiu eu, — că deja incepură a pică câtiv'a stropi grei.

Cu multa truda urcaramu repedîsiulu dealului, care se latia totu mereu, pâna-ce formă unu platou, pe care statea o casutia incungiurata de gradini si livedi.

„Ea séma domnule — strigă de-odata Ilisie apucându in man'a drépta băt'a, ce era proventuta cu unu toporelu — in locu de mâne, — si punendu-se intr'o pozitie amenintatoare. — Indata voru fi cînii aci, remani numai aprópe de mine!“

Nu-si sfîrsise cuventulu bine cându si audiram unu latratu selbaticu si numai decât sarira asupr'a nostra doi cîni suri si mari, că doi lupi; incătu numai cu greu ne poturamu aperă in contr'a loru.

La urletulu cînilor, cari ne incungiurău rîngindu si ascutindu-si dintii asupr'a nostra, se deschise usi'a casutiei de lemn, prin care esf unu omu de o infacisiare maestosa; perulu seu albă ca néaua î-i cadea in bucle lungi pe umeri.

Unu flueratu patrundietoriu, unu strigatu mânișos fù de ajunsu spre a alunga cînii din pregiurulu nostru; ei se retrasera mormaindu.

„Acest'a e betrânu Stanciu, — mi siopti Ilisie. — „De minune cum e inca de vînjosu si vioiu omulu acest'a cu tête că are optudieci si cinci de ani.“

Avea dreptu Ilisie. Privindu la acestu mosneagu nu-mi venia a crede că ar' fi infruntatul dejă viscòlele a trei generatiuni. Era unu omu tiapenu de o statura drépta si poternica, capulu lui era de o proporție rara, ochii sei lucitorii, tôte aceste te faceau a crede, că ar' fi in etatea cea mai frumosă. Dupa-ce ne salută cu demnitate si modestie, ne invită fîrte afabilu a intră in casa.

Odată, in care intraramu era numai puçinu luminata, că-ci avea numai o ferestutia mica. Mobiliarul consta din catev'a ladi pestriți vapsite, totu ast'feliu de lavitie, unu patu scundu si o cruce de lemn; apoi mai erau acolo câtev'a tăiere si cane de pamant. Lângă vîtr'a focului stă o nevestă inalta si subțire, care chiar' la intrarea nostra acătiu pe lantul o caldarusie cu apa pentru mamaliga: facia ei luminata de flacăr'a focului se vedea, că au fostu odiniora de o frumosetă rara. Frisur'a femeilor din munti, altcumu fîrte urita, pentru dîns'a nu era desavantajiosa.

„E fîrte frumosu Ilisie, că nu ai trecutu erasi pe aci fara a te abate pela noi!“ ast'feliu agrai nevesta pe consoziulu meu.

„Da, — adausè betrânu, — suntu acumu mai patru luni de cându ai fostu tu mai pe urma in cas'a nostra.“

„Tu ai si acumu o memorie fîrte buna,“ observă Ilisie. „E chiar' ast'feliu precum disesi.“

Cam asia pre unu tîmpu scurtu totu mai merge; inse despre copilaria mea numai că prin visu'mi mai aducu aminte si cându me gîndescu la iupt'a cea mare contr'a lui Napoleonu, bagu de séma o suvenire dupa alt'a.

„Ce, tu ai luptat contra francesilor?“ — intrebai eu uimitu, că-ci intr'adeveru la acest'a nu me asteptase a gasi aici prin muntii Carpathilor unu veteranu a luptei germâne pentru libertate.

„Da domnule,“ — respunsè Stanciu cu mândrie, acolo am fostu si eu, cându ne luptam la Lipsca in anul 13 si 14 si cându am intrat in Parisu.

Elu se scolă si mersè spre o lada, din ace'a scosè o mica cruciulitia, care era aternata de o pantlica vechie „négra-galbena.

„Vedi domnule acest'a cruciulitia am capata tu-o spre aducere aminte la acel resbelu. O numiam cruce de tunu, că-ci se vorbia, că ar' fi turnata din arme frantiudeschi. — Neci nu asiu fi crediutu pe atunci că v'oi gîndi vre-odata cu bucurie inapoi la tîmpulu petrecutu la militie. In dîu'a de adi totu omulu sdravenu trebue se servesa imperatului; pe atunci era acest'a cu totulu altcum; celu seracu trebuiá se se jertfesca pentru celu bogatu, si cine pică pe mâna verbuncasilor, acela trebuiá se inbrace caputulu celu alb, nu-lu mai intrebă nîme, de are voie s'aú bă. Asia mi-au mersu si mie. Erâmu unu flacau de vre-o 20 de ani, cându mersei odata la orasii se cumperu cucuruzu. Frate meu unu baietu de 14 ani inca era cu mine. Până-ce ajunseram in orasii inserase, asia dara plecaramu la unu birtu; totu acolo unde am noptat si de alta-data, ne-am culcatu si atunci. Inse

chiar' in ace'a nōpte aveāu se fie prinsi recrutii cu strēngurile, mai alesu se siliāu a scôte cāte unu perdevéra din cibulu seu, de cari erā multi prim orasiu. Birtasiulu nostru inca avé unu astfeliu de fetiorasiu netrebnicu, pe care-si puseseră ochii soldatii verbuncasi; dēnsulu inse trebue se fie sămitu cev'a despre acést'a, cā-ci a luatu la sa-neto'sa. Dupa miediulu noptii soldatii incungurără birtulu si cautară prin tōta cas'a pānă si prin podulu cu fēnu, unde dormiām eu cu frate-meu; negasindu pe acel'a, pe care-lu cautară, me luară pe mine in loculu lui. Desi me luptāmu din tōte poterile in contra' loru totusiu fui legatu si dusu de-aci. Deminéti'a indata me silira se depunu juramentulu, dupa ace'a me transportară din preuna cu alti nefericiti cā mine in tiēr'a un-gurésca; acolo ne esercitaramu cātev'a luni, apoi ne-au tramis la lupta."

„Ei bine, dar' cum ai scapatu tu dela militie dupa ace'a? — intrebăi eu. — Pe atuncia erā a-cest'a unu lucru fōrte greu!"

„Nici nu mi-a fostu mie usioru de a scapă de acolo respunse betrânulu Stanciu. Dupa-ce slugisemu 15 ani incontinuu, erām in Timisiōr'a in garnisiune; — acolo aerulu-erā fōrte nesanatosu, cā-ci prin pregiurulu cetatii se aflāu nenumerate belti si mocirle; nefiindu indatinatu cu acestu aeru me bolnaviī astfeliu de nimenea nu mai credeā, cā me voiu mai insanetosiā vre-odata, me apucasera neste friguri grele. Medicii dīceāu cā la militie totu nu voi mai fi de intrebuiti, si asia me lasară se me re'ntornu in patri'a mea, baremi spre a potē muri acolo. Slabu si amarștu cum erām, am plecatu spre Ardealu. Inse cu cātu mai multu me apropiāmu de pamēntulu tierii mele, cum ajunsei in aerulu curatul a muntiloru; si eu me sămtiām totu mai bine, si poterile mele din ce in ce cresceā.... Dupa-ce suisemi cu ajutoriulu lui Domnedieu culmea acést'a si-mi indrepătai pasii mei spre casutia de aci, spre cas'a parintiesca; vedini, cā lānga drumu, unde se ingropău ai nostri morti, crucile si dēmburile acoperite cu iérba se mai inmultiseră cu trei; cu anima frânta me aruncăi in genunchi lānga aceste, cā-ci o sciām eu, nu mai trebuiā se mi-o spuna nime; aci in pamēntulu rece, jaceāu trei fintie cari 'mi erāu mie pe lume mai scumpe: tata, mama si frate! — Pānă-ce dīceām inca o rogatiune pentru iubitii mei reposati, veni o fetitia tinera dela isvoru cu unu ulcioru de apa in mâna. Vediendu-me se opri in drumu si me priviā cu jale. — Erā fōrte sfiośa dar' apoi totusi indrasni a me chiamā in cas'a parintiloru sei, care erā din colo de livada; plecăi cu dēns'a si acolo affai ómeni buni, cari me primiră cu bucurie. Fetiti'a ace'a inse o luái de nevesta. Erām fōrte seraci, dela parinti nu-mi remasese nemicu decâtua crucea ce'a din ferestă; dar' bunulu Domnedieu nu ne-au parasitui cāndu! — Patrudieci de ani au impartit u soçia mea cu mine tōta bucuria si totu necasulu; acumu si dēns'a odichnesce colea lānga drumu, unde si eu dorescu a ajunge la sfērstulu vietii

mele! Domnedieu se ne ierte pecatele, atâtua la cei morti, cātu si la cei vii!

Afara plo'i'a siueră, fulgeră neintreruptu. Deodata incepură cânii a latră, pasi repedi se audiră, si figur'a unui barbatu se vediū trecându pe lângă ferestă.

Dómne multiemescu-ti, acest'a e barbatulu meu, strigă nevest'a si alergă afara se-i deschida usi'a.

Nu multu dupa ace'a intră in odaie unu voinicu inaltu tiapēnu in anii cei mai frumosi. Prin portulu simplu a munteiloru figur'a lui muscūlōsa numai profită, erā batatore la ochi. Mai antaiu 'si netedî inapoi de pe frunte perulu udu, care erā despartită pe mijloculu capului si fi pică in plete lungi bucate pe umeri; dupa ace'a 'si sterse cōs'a ce o aveā in mâna si care inca erā umeda, apoi o puse lāuga cuptoru si se apropiă de noi salutându-ne. Acest'a erā Stanciu celu tēneru.

„Cosiāmu susu la livada, — dīsē elu, — cāndu me ajunse plō'i'a, care si pe voi v'a adusu aci. Dar' unde suntu baietii tata?"

„Nu au venitu inca cu vacile dela păsiune, respunse betrânulu, — debuna séma s'a scutitu ei de vigilie, la Ioanu si siedu acumu in casa cā noi!"

De ace'a sum eu mai puçinu ingrigitu, — dīse tēnerulu Stanciu, — „Onu e acumu de 14 ani si Minu de 12, nu le strica se se dedee puçinu la plōia si la vēntu; eu me gāndiām la vite se nu li-se intēmple vre-unu reu déca s'ar' apropiā de unu ogasiu."

Unu fulgeru lucitoriu sbură prin vezduhu si lumină pe unu momentu odaia intunecosă cu palid'a s'a lumina.

Imediat u dupa ace'a urmă unu tunetu poternicu de se cutremură cas'a pānă si in temeliile s'ale, totu-odata se audiră neste pocnete sonore, incătu toti, cāti erām in casa tresariramu de spaima.

Apoi se pareā cā si cāndu vigeli'a cu ultim'a s'a erumpere si-ar' fi versatu tōta furi'a, fulgerile devenira totu mai rare, tunetulu resună totu mai domolu in muntii apropiati; vēatulu despiciā norii intunecosi si prin acestea priviā sōrele triumfatoriu spre pamēntu. Acumu nu mai erā pentru noi tēmpu de pierdutu, déca voiāmu se ajungemu inainte de-a murgu la st'na, unde hotoriseramu a noptă.

Cāndu plecaramu, locuitorii din cas'a de sub colina ne petrecu pānă in munte, pe acarui cōma sierpuia o poteca bine calcata.

(Va urmă)

(Dr. Albert Amlacher.)

Lucreti'a Frentiu.

Cronica. — O universitate pentru fete. In 18 Iuniu după amédi, în prezentă mai multor printi și printiese, a archeiepiscopului de Canterbury și a o multime de lume din tóte clasele, regină Angliei a deschis asia numitulu „College Royal Holloway“ de curéndu zidită lângă Egham, unu orasie intre Londr'a si Windsor. Holloway preparase nisce hapuri și o alifia, declarandu-o de infalibilu vindecătore pentru o multime de suferintie și pre care a anuntiatu-o multi ani prin diare. Acésta insertia a costat sute de mii lire sterlinge și Holloway pote fi privit de intemeiatoriu său descopeitoriu alu inserarii sistematice. Elu a si culesu róde stralucite. A devenit mare milionariu. Spre sfér-ștulu dileloru sa'le s'a hotarită se coasacre la scopuri de bine-facere o parte din colosal'a, s'a avere. Inca findu in vietia a zidită, aprópe de Windsor, unu sanatorium pentru femei cu mintea slabă; acestu spitalu l'a costat aprópe 250 mii lire sterlinge său 6.250.000 franci. Elu era petrunsu de ide'a, că educati'a si instructi'a fetelor nu trebuie se remâna mai pre josu de a baietilor si a tenerilor dela universitate si de ace'a si-a formatu planulu se intemeieze o universitate numai pentru fete, care se nu fia mai pe josu de nici o institutia de invetiamentu din Anglia. Spre acestu scopu a intreprinsu mai ántăiu cu unu architectu témput de mai multi ani caletorii prin tóta Europ'a, spre a studia universitatile si alte scóle superioare. Intorcându-se in Anglia, Holloway a procedat imediat la realizarea ideei s'ale. Planurile se facura si fura aprobatate de densulu; s'a alesu unu comitetu de barbati influenti pentru supravegherea lucrarilor, ce se incepura. Intr'aceea Holloway muri si mostenitorii sei avéu misiunea se continue opera, ce s'a terminat in 18 Iuniu si s'a inaugurat in numele reginei. „Royal Holloway College“ va avea locu pentru 250 pâna la 400 studiouse. Fiecare fata va avea unu iatacu si o camera de lucru, câte siésa impreuna voru aveá unu salonu comunu. Acestu edificiu colosalu, lungu că de 50 stingeri si totu cam asia latu are preste 1000 camere, o biblioteca minunata, salóne mari, o galeria de tablouri, o beserica frumósa, cabinete chimicefisice si de istoria naturala, inzestrata cu totu necesarulu, laboratoria, halle de gimnastica si basiuri de inotatu. Gradin'a impregiurulu universitatii este colosală si admirabila; illuminati'a electrica, bucatari'a, totulu e perfectu. Cheltueli s'au facut aprópe de unu milionu lire sterlinge său 25 milioane franci Dispositi'a, că la acésta universitate se propuna numai dame, va intempiñá la incepudu mari dificultati, d'er' ide'a lui Holloway a fostu mare si darnici'a lui stralucita, neintrecuta.

Unu sarcofagiu de pe timpulu Romanilor. In Severinu s'a gasit unu sarcofagiu, in care a fostu unu lantiu de auru bine lucratu, avându unu aspectu că si cându ar' fi fostu nou, in lungime de 35 centimetri; o pareche cercei totu de auru de o forma cu totulu curioasa totu de unu aspectu nou; o piesa de auru ruginita cu óre-cari litere indescriptibile pe ambele părți, in marimea unui banu de 10; o alta piesa mica in forma unei parale vechi la o parte cu o mica gaura, ér' la alta facuta in forma inimiei, credîndu-se a fi fostu legata de midiloculu lantiului. Lantiul a servit pentru legarea tórtelor (cerceilor.) Totu in launtrulu cosciugului s'a gasit si unu acu de argintu in lungime de 15 centimetri la unu capetu ascutit si la altulu mai grosu. In intrulu sarcogagiului erău osemintele unui mortu care avea capulu spre resarit; mânila incrucișata preste pieptu, de o inaltimă naturala a unui omu; acul era infiptu intre côtele in partea despre inima. (Traditiunea spune, că in vechime se infigea in inim'a mortilor căte unu feru ascutit in form'a unui fusu, că mortulu se nu se faca strigoiu.) Cosciugulu este binefacutu, avea unu aspectu destul de vechiu si probabilu, că este din tempurile vechi, este că pe margine presenta óre-cari caractere romane; inse trebue se fie forte posteriouru cimiterilor romane gasite altadata impregiurulu Severinului. Sarcofagiul s'a dispusu a se transporta in gradin'a publica.

Notitie. — Cimentu in Romani'a. Se vorbesce, că unu ingineru român ar' fi descoperit, in județiulu Mehedinții, nesce pamentu din care se poate fabrica cimentu de calitatea celui de Portland, precum si portielana. Numitulu ingineriu, spune „Românulu“, ar' fi adusu si supusu consiliului de administratie alu societatii basaltului probe de cimentu fabricat in densulu din pamentulu dela Mehedinți si acele probe au fostu recunoscute că superioare prin calitatea loru. Ingineriu in cestiu se ocupă cu intocmirea deviselor pentru acésta explotare. Guvernul — căci intr'o mosie a statului s'a gasit pamentulu in cestiu — ar' fi dispusu a dă tóte inlesuirile putintiose.

Activitatea animei. La fie-care batere a animei adeca a mișcarii organismului omenescu se asverle siese unce de sange c'o apesare de 13 puncti pre unu policariu patratu. Fiindu-că anim'a in 24 óre face 100, 800 de bateri, ea implinește in acel'asiu témput unu lucru că cându ar' redică greutatea de-o tonna la inaltimă de 120 urme. La o etate de 70 ani masin'a omului, care consta numai din 12 unce carne de musculi, face döue miliarde cinci sute milioane de bateri său pulsari aprópe deplinu regulare si uniforme dela incepudu pâna la finitu, fără intrerumpere si fără a avea lipsa de reparatura său alte indreptari. Anim'a dara este pâna acum'a masin'a cea mai perfecta.